

siokkaasti makrotason transitioteoriat paikallistasolle. Tutkimuksen käsitteellinen työkalu perustuu Ash Aminin ja Nigel Thriflin institutionaalisen tiheyden käsitteeseen, joka tarkastelee paikallistalouksien vuorovaihtusverkostoja ja niiden käytäntöjä. Teoreettisena kehikkona on regulaatioteoria, joka korostaa talousjärjestelmien perustuvan ristiriitaisiin sosiaalisiin prosesseihin ja niitä tukeviin instituutioihin. Regulaatioteoria, kuten monet muutkin transitioteoriat, pohjaavat 1970-luvun markkinatalouden kriisistä saatuihin kokemuksiin, mutta tutkimuksen erityisansiona on sosio-ekonomisten prosessien tarkasteleminen no. paikallistasolla. Kosonen seilitteää teorian avulla viipurilaisten yritysten paikallisia toimintamalleja jälkisosialistisessa murroksessa, mitä länsimaiset tutkijat eivät ole aiemmin juurikaan tehneet.

Kosonen käyttää Viipurin talousjärjestelmän ilmentymistä hybridi-nimitystä, koska toimijoiden strategiana on sopeutua uuteen toimintaympäristöön, mutta niiden itse toimintatavoissa yhdistyvät sosialistiset ja markkinataloudelliset piirteet. Yritykset Kosonen jakaa kuuteen eri tyyppiin niiden kohtaloiden ja strategioiden perusteella: lamaantajat, selviytyjät, rakentajat, riitelijät, neutraalit ja opportunistit. Tämän lajittelun avulla Kosonen analysoi myös eri yritystyyppien vaikutusta paikallisen tuotannon ja kulutuksen kehitykseen. Kosonen linkittää mielenkiintoisella tavalla Viipurin tapauksen länsimaisiin perifeerisiin rakennemuutoksiin. Syrjäisten yhdyskuntien menestyminen ei enää välttämättä vaadi julkishallinnon subventioimia teollisuustyöpaikkoja, vaan esimerkiksi norjalaisen Sogndal pikkukaupungin talouden kehittyminen perustuu paikallisen jalkapallo-

joukkueen menestyksen mukanaan tuomiin seurannaisvaikutuksiin. Vastaavia ei-teollisia perifeerisiä kasvukaupunkeja löytyy myös esimerkiksi Venäjältä (Apatiitti) ja Islannista (Akureyri), joiden kehityksen veturina on tutkimusyliopisto.

Väitöskirjan Viipurin historiasta kertova osa on niin ikään mielenkiintoinen. Kosonen kuvaa sodan jälkeen lähes aavekaupungiksi muuttuneen Viipurin uudelleen asuttamista moninaisine ongelmineen, sosialismin rakentamista sekä jälkisosialismin aikaa, johon kuuluu myös yllättäen pyrkimys hakea paikallisidentiteettiä kaupungin suomalaisesta

historiasta. Kosonen sitookin tutkimuksensa osaksi Suomessa käytävää Karjala-keskustelua, johon väitöskirja antaa kuitenkin suhteellisen vähän lisäaineksia. Sen sijaan tutkimuksen ehdottomana ansiona on makroteorioiden ja -käsitteiden työstäminen paikallistasolla. Tämän takia onkin toivottavaa, että kirja käännettäisiin venäjäksi, koska tutkimus antaisi erinomaisen työkalun venäläisille tutkijoille viimeaikaiseen talousmaantieteelliseen käsitteistöön ja teorioihin, mikä osaltaan helpottaisi tieteellistä vuoropuhelua.

Vesa Rautio

Venäjä ei voi maantieteelle mitään

Antti Helanterä ja Veli-Pekka Tynkkynen: Maantieteelle Venäjä ei voi mitään. Helsinki: Ajatus Kirjat, 2002.

Venäjä ei voi maantieteelle mitään, väitetään Gummerus Kustannuksen uusimman Ajatuskirjan nimessä. Väitteen takaa löytyvät FL Antti Helanterä ja FM Veli-Pekka Tynkkynen, jotka ovat Venäjään perehtyneitä maantieteilijöitä. Helanterä ja Tynkkynen ovat uudessa kirjassaan yhdistäneet ajatuksensa Venäjän maantieteen ongelmallisuudesta Ajatus Kirjasarjalle ominaiseen helposti purtavaan poleemiseen muotoon.

Tekijöiden mukaan Venäjä on rikas maa, ainakin kartalla, mutta maan historialliset (poliittiset) prosessit ovat vinouttaneet rikkauksien hyödyntämisen. Tekijät käsittelevät maantieteellisen kehityksen vinoumia eri näkökulmista. Käsitellyiksi tulevat Venäjän laajentuminen, venäläinen asutusrakenne ja aluesuunnittelu, Venäjän sisäinen integraatio, ym-

päristökysymykset, Venäjän maatalous ja elintarviketuotanto sekä Venäjän rooli maailmantaloudessa ja Venäjä geopolitiikassa. Näiden teemojen kautta luvataan vastata hajanaisiin, länsimaissa heränneisiin kysymyksiin, kuten ”miksi Venäjällä asutaan ruuhkassa keskellä äärettömyyttä?”, ”Miksi Venäjä näytti olevan hajoamassa ja onko se?”, ”Onko Venäjällä elintarvikepula?” ”Muuhiiko Venäjällä ympäristökatastrofinen aikapommi?”, ”Miksi valtavienergiavarojen ääressä palellaan?” ja ”Miten Venäjä integroituu globalisoituvaan maailmaan?”

Tekijät vastaavat näihin kysymyksiin esittämällä niistä omat tulkintansa ja siten tarjoavat suurelle yleisölle yhden kiinnostavan näkemyksen viime vuosien ristiriitaisuuksista. Maantieteilijän näkökulmasta mieleen herää kysymys teemojen valinnasta. Tällaisenaan kirja toimii etenkin yleistajuusena esityksenä eräistä Venäjällä silmiin pistävistä ilmiöistä. Mikäli kirjalla taas tavoit-

tellaan spesifimmin esimerkiksi yliopisto-opiskelijoita, joitakin tärkeitä asioita jää uupumaan. Nämä liittyvät yhtäältä käsiteltäviin aiheisiin ja toisaalta aiheiden käsittelytapaan. Kattava maantieteellinen (oppikirja)esitys olisi sisältänyt lisäksi sellaisia teemoja kuten luonnonolojen tarkastelu, väestökehitys, kulttuuri- ja kielikysymykset, kuljetusolojen ja teollisuuden kehitys ja hallinnollisen aluejaon esittely. Toisaalta tekijät sanoutuvat systemaattisesta kuvauksesta irti jo alkupuheessaan ja korostavat paneutuvansa aluekehityksen suuriin linjauksiin sekä suuriin muutoksiin. Kirjassa nostetaan esille ilmiöt, joiden hahmottamisessa tekijät tutkijahistoriansa vuoksi ovat vahvimmillaan. Tältä pohjalta on syntynyt myös kirjan kysymyksenasettelu. Ansiokkaita asioita kirjassa ovat etenkin asutusrakenteen ja ympäristöongelmien tarkastelu. Esimerkiksi asutusrakenteen kehitymisestä on tätä ennen ollut vaikea löytää tietoa edes venäläisestä maantieteen kirjallisuudesta. Venäjän maataloutta ja elintarviketuotantoa käsittelevä luku puolestaan esittää kiinnostavasti, miten lännestä katsottuna poikkeukselliselta näyttävä Venäjän uudistunut elintarvikehuolto saattaa maan olosuhteissa olla omalla tavallaan optimaalinen.

Tarkastelutavaltaan kirja on dokumentoiva ja näkemyksellinen. Kirja esittelee joukon Venäjällä havaittavia vinoumia ja esittää ne pääsääntöisesti sosialismin ajan aluekehityksestä juurensa juontaviksi. Kirjan kantavan perusajatuksen mukaan nykyiset ongelmat johtuvat siitä, ettei Neuvostoliiton ajalta periytyneen alueiden ja talouden toiminnan ohjausjärjestelmän purkautumisen tilalle ole kyetty luomaan korvaavaa järjestelmää eikä markkinataloutteen ja hajautettuun päätöksentekoon perustuva järjestelmä puolestaan ole syntynyt niin nopeasti kuin odotettiin. Kirjan esitystapa on jossain määrin popularisoiva, esiteltyjen ilmiöiden takaa nostetaan suhteellisen kevyesti esille esimerkiksi venäläisten kollektiivisen vastuun puute. Tutkimuksellisempi tarkastelu Venäjän maantieteeseen ja esille nostettuihin teemoihin pitäisi sisällään enemmän ilmiöiden syntyprosessien tarkastelua kuin vallitsevan tilanteen dokumentointia. Esimerkiksi yrityksen ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen näkökulman kautta monista kirjassa käsitellyistä vinoumistä olisi saanut rikkaamman kuvan vinoumien taustoista ja synnystä. Toisaalta kirjan yleistajuisuus olisi tällöin helposti häiriintynyt.

Tällaisenaan kirja antaa helpotajuksen kuvan tietyistä alueellisista ilmiöistä. Erityisen ansiok-

kaita ovat kirjaa varten laaditut osin neliväriset kartat, joita olisi ehdottomasti saanut olla enemmänkin. Piristäviä ovat myös laajojen teemojen sisälle ympätyt pienemmät kuvaukset, jotka havainnollistavat kirjan sanomaa. Tällaisia ovat esimerkiksi kuvaus Norilskin teknologisesta aavikosta ja Pietarin kehityksestä 1990-luvulla. Kirjassa on myös havainnollisia vertauksia, joissa kehitystä Venäjällä rinnastetaan kotoisesti Suomeen, jolloin ilmiöiden erityislaatuisuus korostuu (esimerkiksi tiukka pakattu venäläinen kaupunkirakenne). Erilaisia, toisistaan suurestikin poikkeavia teemoja käsittelevän kirjan lopussa olisi kernaasti saanut olla vielä erillinen keskusteleva ja kokoava johtopäätösluku.

Kaiken kaikkiaan Helanterän ja Tynkkysen kirja toimii ensimmäisenä yleisesityksenä esittämällä kirjoittajien näkemyksen Venäjän alueellisista prosesseista Neuvostoliiton kauden jälkeen. Kirja on sujuvasti kirjoitettu ja sopii laajempaan käyttöön sellaisenaan, mutta olisi hyvä pohja myös vankemman, useampia teemoja sisältävän version työstämiselle jatkossa esimerkiksi yliopiston oppikirjaksi.

**Jarmo Eronen
ja Riitta Kosonen**